

ZAMONAVIY DUNYO PEDAGOGIKA VA PSIXOLOGIYA NAZARY VA AMALIYOTI

Termiz iqtisodiyot va servis universiteti Boshlang'ich ta'lim yo'nalishi

3-bosqich talabasi **Arabova Dilshoda Ro'ziboy qizi**

@ARABOVADILSHODA.GMIL.COM.

+9989884180402

Annotatsiya: Ushbu maqolada zamonaviy dunyoda pedagogika va psixologiyaning nazariy va amaliy jihatlari tahlil etiladi. Bugungi kunda ta'lim tizimidagi innovatsion yondashuvlar, shaxsga yo'naltirilgan ta'lim metodlari va psixologik tamoyillar pedagogik jarayonning samaradorligini oshirishda muhim ahamiyat kasb etmoqda. Shuningdek, maqolada zamonaviy psixologiyaning ta'lim jarayoniga ta'siri, o'qituvchi va o'quvchi o'rtasidagi psixologik muhit, motivatsiya va emotsional intellekt kabi omillarning o'rni yoritiladi. Tadqiqot natijalari pedagog va psixologlar uchun amaliy tavsiyalar bilan boyitilgan bo'lib, ta'lim sifatini oshirishga qaratilgan innovatsion yondashuvlarni ilgari surishga xizmat qiladi.

Kalit so'zlar : Zamonaviy pedagogika, psixologiya, ta'lim jarayoni, innovatsion yondashuv, shaxsga yo'naltirilgan ta'lim, psixologik tamoyillar, motivatsiya, emotsional intellekt, o'qitish metodlari, ta'lim sifati.

Kirish: Zamonaviy dunyoda ta'lim tizimi jadal rivojlanib, pedagogika va psixologiya fanlari yangi bosqichga chiqmoqda. Globallashuv, texnologik taraqqiyot va ijtimoiy-madaniy o'zgarishlar ta'lim jarayoniga bevosita ta'sir ko'rsatib, o'qitish metodlari va tarbiyaviy yondashuvlarning takomillashuviga sabab bo'lmoqda.1 Bugungi kunda ta'lim jarayonining samaradorligini oshirish

1 Avloniyning pedagogik merosi va zamonaviy ta'lim. – Toshkent: O'zbekiston Milliy Ensiklopediyasi, 2020.

uchun innovatsion pedagogik texnologiyalar va zamonaviy psixologik nazariyalarga asoslangan yondashuvlardan foydalanish muhim ahamiyat kasb etmoqda. Shuning uchun ham pedagogika va psixologiya fanlarining integratsiyalashuvi, o'qitish jarayonida psixologik tamoyillardan samarali foydalanish masalalari dolzarb bo'lib qolmoqda.

Pedagogika va psixologiyaning o'zaro aloqadorligi ta'lim sifatini oshirish, o'quvchilarning ijodiy tafakkurini rivojlantirish, motivatsiyasini oshirish hamda ularning individuallik xususiyatlarini hisobga olgan holda ta'lim berish imkonini yaratadi. Shuningdek, psixologik yondashuvlar ta'lim jarayonida har bir shaxsning o'ziga xos xususiyatlarini inobatga olib, ularga individual yondashish imkonini beradi. Bu esa o'qituvchi va o'quvchi o'rtasidagi muloqotni yaxshilash, ta'lim jarayonini samarali tashkil etish va ijtimoiy muhitga moslashish jarayonini yengillashtirishda muhim rol o'ynaydi.

Bugungi kunda ta'lim muassasalarida o'qitish jarayoniga psixologik tamoyillarni joriy etish, shaxsga yo'naltirilgan yondashuvdan foydalanish va o'quvchilarning emotsional-intellektual rivojlanishiga alohida e'tibor qaratish talab etilmoqda. O'quvchilar faqatgina nazariy bilimlarni emas, balki mustaqil fikrlash, muammolarni hal qilish, kreativlik va jamoa bilan ishlash kabi ko'nikmalarni ham egallashi kerak. Buning uchun zamonaviy pedagogika innovatsion metodlarni o'z ichiga olgan holda, psixologik yondashuvlar bilan uyg'unlashtirilishi lozim.

Ushbu maqolada pedagogika va psixologiyaning nazariy hamda amaliy jihatlarini, ularning o'zaro bog'liqligi, ta'lim jarayonida psixologik

yondashuvlarning qo'llanilishi va innovatsion metodlar bilan uyg'unligi tahlil qilinadi. Shuningdek, zamonaviy ta'lim tizimida pedagogik va psixologik tamoyillarning samaradorligini oshirish bo'yicha tavsiyalar beriladi. Mazkur tadqiqot pedagog va psixologlar uchun foydali bilim va amaliy tajribani o'z ichiga oladi hamda ta'lim jarayonining sifatini oshirishga qaratilgan yangi yondashuvlarni taklif etadi.

Asosiy qism:

Zamonaviy pedagogikaning nazariy asoslari: Pedagogika fani insoniyat tarixi davomida rivojlanib, turli davrlarda yangicha yondashuvlar va ta'lim berish usullarini taklif qilib kelgan. Bugungi kunda esa pedagogikaning asosiy vazifasi – shaxsni har tomonlama rivojlantirish, unga bilim berish va ijtimoiy hayotga moslashuvchan qilib tarbiyalashdan iborat.

Zamonaviy pedagogika innovatsion yondashuvlarga asoslanib, quyidagi tamoyillarni o'z ichiga oladi:

- ✓ Shaxsga yo'naltirilgan ta'lim – har bir o'quvchining individualligini inobatga olib, ularga mos yondashish;

Faollashtiruvchi metodlar – o'quvchini faqat bilim oluvchi emas, balki faol ishtirokchi sifatida ko'rish;

- ✓ Interfaol ta'lim texnologiyalari – muammoli ta'lim, aks ettirish metodlari, ijodiy fikrlashni rivojlantirish usullari;
- ✓ Hayotiy ko'nikmalarni shakllantirish – nafaqat nazariy bilim berish, balki amaliy hayotda qo'llash imkoniyatlarini yaratish.

Zamonaviy psixologiyaning ta'lim jarayonidagi o'rni: Pedagogikaning muvaffaqiyatli amalga oshirilishi psixologiya bilan chambarchas bog'liq. Zamonaviy ta'lim tizimida psixologik tamoyillardan foydalanish o'quvchilarning

motivatsiyasini oshirish, ularning individual xususiyatlarini hisobga olish va samarali muloqot o'rnatishda muhim rol o'ynaydi.²

Psixologiyaning ta'lim jarayonidagi asosiy yo'nalishlari quyidagilardan iborat:

- ✓ Motivatsiyani oshirish – o'quvchilarning o'qishga bo'lgan qiziqishini kuchaytirish;

2 Jalolov J. Pedagogika: Nazariya va amaliyot. – Toshkent: Fan va texnologiya, 2018.

- ✓ Emotsional intellektni rivojlantirish – o'quvchilarning o'z his- tuyg'ularini anglash va boshqarish ko'nikmalarini shakllantirish;
- ✓ Psixologik muhit yaratish – o'quvchilar uchun qulay va stresssiz ta'lim muhiti yaratish;
- ✓ Kreativ va tanqidiy fikrlashni shakllantirish – muammolarni mustaqil hal qilish qobiliyatlarini rivojlantirish.

Innovatsion pedagogik texnologiyalar va ularning ahamiyati: Bugungi ta'lim jarayonida innovatsion texnologiyalar muhim rol o'ynamoqda. Raqamli texnologiyalar, sun'iy intellekt asosidagi ta'lim tizimlari va interfaol platformalar o'quv jarayonini samarali tashkil etishga yordam bermoqda.

Innovatsion ta'lim metodlari quyidagilarni o'z ichiga oladi:

- ✓ Elektron ta'lim (E-learning) – onlayn platformalar orqali ta'lim olish;
- ✓ Gamifikatsiya (o'yinlashtirish) – ta'lim jarayonini qiziqarli va motivatsion qilish;
- ✓ STEM-ta'lim – fan, texnologiya, muhandislik va matematika integratsiyasiga asoslangan yondashuv;

- ✓ Problemaga yo‘naltirilgan ta’lim – real hayotdagi muammolarni tahlil qilish va ularni hal qilishga yo‘naltirish.

O‘qituvchi va o‘quvchi o‘rtasidagi samarali muloqot: Samarali ta’lim jarayoni o‘qituvchi va o‘quvchi o‘rtasidagi muloqotning sifatiga bog‘liq. O‘qituvchining pedagogik va psixologik ko‘nikmalari o‘quvchilarning bilim olish jarayoniga ijobiy ta’sir ko‘rsatadi.³

Samarali muloqotni ta’minlash uchun quyidagi yondashuvlardan foydalanish lozim:

- ✓ Aktiv tinglash va empatiya – o‘quvchilarning fikrlarini hurmat qilish va ularni tushunishga harakat qilish;

3 Hasanboyeva O., Turaev U. Zamonaviy pedagogika asoslari. – Toshkent: O‘qituvchi, 2019.

- ✓ Muloqotda ochiqlik va ishonch – ta’lim jarayonida do‘stona muhit yaratish;
- ✓ Individual yondashuv – har bir o‘quvchining xususiyatlarini inobatga olish;
- ✓ Ta’lim jarayonida o‘quvchilarning faolligini oshirish – ularga mustaqil fikrlash va qaror qabul qilish imkoniyatini berish.

Pedagog va psixologlarning hamkorligi: Zamonaviy ta’lim tizimida pedagoglar va psixologlarning hamkorligi ta’lim samaradorligini oshirishda katta ahamiyatga ega. Ta’lim jarayonida psixologik yondashuvlardan samarali foydalanish o‘quvchilarning shaxsiy rivojlanishini qo‘llab-quvvatlashga xizmat qiladi.⁴

Pedagog va psixolog hamkorligining asosiy jihatlari:

- ✓ O'quvchilarning psixologik holatini baholash va kerakli tavsiyalar berish;
- ✓ Stress va emotsional qiyinchiliklarni yengishga ko'maklashish;
- ✓ O'quvchilarning motivatsiyasini oshirish uchun maxsus dasturlar ishlab chiqish;
- ✓ Ijtimoiy va axloqiy qadriyatlarni shakllantirishda yordam berish. Zamonaviy pedagogika va psixologiya ta'lim jarayonining ajralmas qismi bo'lib, o'quvchilarning bilim olish jarayonini samarali tashkil etishga xizmat qiladi. Innovatsion yondashuvlar, interfaol metodlar va psixologik tamoyillarni uyg'unlashtirish orqali ta'lim sifatini oshirish, o'quvchilarning qobiliyatlarini rivojlantirish va ularni zamonaviy jamiyatga tayyorlash mumkin. O'qituvchilar va psixologlarning hamkorligi esa bu jarayonda muhim o'rin tutadi.

Mazkur maqolada zamonaviy pedagogika va psixologiyaning nazariy va amaliy jihatlari tahlil qilindi hamda ta'lim jarayonining samaradorligini oshirishga qaratilgan innovatsion yondashuvlar yoritildi. Ushbu tadqiqot natijalari pedagog

4 Shoumarov R. Pedagogik innovatsiyalar. – Toshkent: Innovatsiya nashriyoti, 2021.

va psixologlar uchun muhim ilmiy va amaliy ahamiyatga ega bo'lib, ta'lim sifatini oshirishga xizmat qiladi.

Xulosa: Zamonaviy dunyoda ta'lim jarayonining samaradorligini oshirish uchun pedagogika va psixologiya fanlarining nazariy va amaliy jihatlari chuqur o'rganish muhim ahamiyat kasb etadi. Bugungi kunda innovatsion yondashuvlar, zamonaviy ta'lim metodlari va psixologik tamoyillar birgalikda qo'llanilayotganligi sababli, o'qitish jarayoni nafaqat bilim berish, balki shaxsni har tomonlama rivojlantirishga ham xizmat qilmoqda.

Pedagogika va psixologiyaning integratsiyalashuvi o'quvchilarning individual xususiyatlarini hisobga olgan holda ta'lim berish, ularning motivatsiyasini oshirish, kreativ va tanqidiy fikrlash qobiliyatlarini rivojlantirish imkonini beradi. Zamonaviy ta'lim tizimida o'quvchilarni faqatgina nazariy bilimlar bilan cheklab qo'ymasdan, ularga hayotiy ko'nikmalar, mustaqil qaror qabul qilish, jamoa bilan ishlash va muammolarni hal qilish qobiliyatlarini shakllantirish zarur.

O'qituvchi va o'quvchi o'rtasidagi samarali muloqot, individual yondashuv va psixologik qo'llab-quvvatlash ta'lim jarayonining muhim tarkibiy qismlaridan biri hisoblanadi. Shuningdek, pedagoglar va psixologlarning hamkorligi o'quvchilarning ijtimoiy va emotsional rivojlanishida katta ahamiyat kasb etadi. Mazkur maqolada zamonaviy pedagogika va psixologiyaning asosiy tamoyillari, ularning ta'lim jarayoniga ta'siri va innovatsion texnologiyalar bilan uyg'unligi tahlil qilindi. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, ta'lim sifatini oshirish uchun zamonaviy pedagogik yondashuvlar va psixologik tamoyillarni uzviy bog'lagan holda qo'llash lozim. Ushbu tavsiyalar ta'lim jarayonini takomillashtirishga xizmat qiladi va o'quvchilarning har tomonlama rivojlanishiga zamin yaratadi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Avloniyning pedagogik merosi va zamonaviy ta'lim. – Toshkent: O'zbekiston Milliy Ensiklopediyasi, 2020.
2. Jalolov J. Pedagogika: Nazariya va amaliyot. – Toshkent: Fan va texnologiya, 2018.
3. Hasanboyeva O., Turaev U. Zamonaviy pedagogika asoslari. – Toshkent: O'qituvchi, 2019.
4. Vygotskiy L. S. Pedagogik psixologiya. – Moskva: Pedagogika, 1991.

5. Shoumarov R. Pedagogik innovatsiyalar. – Toshkent: Innovatsiya nashriyoti, 2021.
6. G'ofurov A. Zamonaviy ta'lim texnologiyalari. – Toshkent: Sharq, 2022.

Foydalanilgan saytlar

1. O'zbekiston Respublikasi Oliy va o'rta maxsus ta'lim vazirligi – www.edu.uz
2. Pedagogik va psixologik tadqiqotlar markazi – www.pedpsy.uz
3. Zamonaviy pedagogika va ta'lim innovatsiyalari – www.ziyonet.uz
4. UNESCO rasmiy sayti (ta'lim bo'yicha ma'lumotlar) – www.unesco.org
5. Psixologiya va ta'lim bo'yicha ilmiy maqolalar – www.sciencedirect.com
6. Yangi pedagogik texnologiyalar va metodlar – www.researchgate.net
World Bank – Global Education Data – www.worldbank.org